

Alicja Sekuła, Przesłanki i warunki stosowania kar pieniężnych w naruszeniu dyscypliny finansów publicznych

Opublikowano: FK 2018/5/13-19

Autor:

Sekuła Alicja

Rodzaj:

artykuł

Artykuł prezentuje zagadnienia związane z karą pieniężną wymierzaną za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, która – zgodnie z danymi statystycznymi – orzekana jest coraz częściej. Celem publikacji jest analiza przesłanek, zasad i warunków stosowania kary pieniężnej w przypadku naruszenia dyscypliny finansów publicznych. W części teoretycznej przybliżono tematykę dyscypliny finansów publicznych oraz scharakteryzowano ogólną koncepcję, założenia, wymiar i warunki stosowania tej sankcji. Przytoczono i skomentowano treść artykułów zawartych w ustawie o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, które się do niej odnoszą. W części praktycznej omówiono trzy przypadki naruszeń dyscypliny finansów publicznych ukaranych karą pieniężną, orzeczoną zarówno w pierwszej, jak i w drugiej instancji.

Słowa kluczowe: *dyscyplina finansów publicznych, naruszenie dyscypliny finansów publicznych, kara pieniężna, kary za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*

1. Wprowadzenie

Kara pieniężna jest jedną z kar dopuszczonych do wymierzania w przypadku naruszenia dyscypliny finansów publicznych. O ile w latach 2006–2011 orzekano w skali kraju od 4 do 6 kar pieniężnych rocznie, o tyle w roku 2015 orzeczono ich 12, a w roku 2016 – 27¹.

Zwiększenie częstotliwości stosowania kary pieniężnej (tabela 1) stało się powodem podjęcia tematyki jej poświęconej, dlatego celem artykułu jest analiza przesłanek, zasad i warunków stosowania kary pieniężnej w przypadku naruszenia dyscypliny finansów publicznych. W części teoretycznej przybliżono tematykę dyscypliny finansów publicznych oraz scharakteryzowano ogólną koncepcję i założenia kary pieniężnej. W części praktycznej omówiono trzy przypadki naruszeń dyscypliny finansów publicznych ukaranych karą

pieniężną, co do których druga instancja – Główna Komisja Orzekająca (GKO) – utrzymała ten rodzaj sankcji.

2. Dyscyplina finansów publicznych

Problematykę dyscypliny finansów publicznych, w tym przedmiotowy i podmiotowy zakres jej naruszeń, reguluje uchwalona pod koniec 2004 r., a obowiązująca od 2005 r. ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych². W sposób kompleksowy określa kwestie m.in. zasad i zakresu odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, rodzaje stosowanych kar i zasady ich wymierzania, a także organy właściwe do prowadzenia postępowania w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Innymi słowy, jej celem jest całościowe uregulowanie przedmiotowej i podmiotowej odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych i zasad wymiaru kary, uwzględniających przede wszystkim skutki dokonanych naruszeń oraz okoliczności, w jakich do nich doszło³.

Tabela 1. Liczba kar pieniężnych wymierzonych przez komisje orzekające w latach 2007–2016

rok	2007	2008	2009	2010	2011
liczba	4	6	5	5	6
rok	2012	2013	2014	2015	2016
liczba	7	10	9	12	27

Źródło: Sprawozdanie z działalności GKO w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych oraz zbiorcze sprawozdanie z działalności komisji orzekających pierwszej instancji w 2016 r., sygn. BDF1.4812.1.2017, s. 28; Sprawozdanie z działalności GKO w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych oraz zbiorcze sprawozdanie z działalności komisji orzekających pierwszej instancji w 2012 r., sygn. BDF1/4910/2/ZXZ/ZYM/GLC/13/, s. 26; Sprawozdanie z działalności GKO w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych oraz zbiorcze sprawozdanie z działalności komisji orzekających pierwszej instancji w 2010 r., sygn. BDF1/4910/2/ZXZ/DOW/GLC/11/, s. 18; Sprawozdanie z działalności GKO w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych oraz zbiorcze sprawozdanie z działalności komisji orzekających pierwszej instancji w 2007 r., sygn. DF/GKO/4910/3/ZXZ/08/800, s. 9.

System odpowiedzialności zawarty w ustawie ulegał kilkukrotnym zmianom, ostatnio w 2017 r., jednak te określone mianem zasadniczych miały miejsce w 2011 r., a zaczęły obowiązywać w lutym 2012 r. Nowelizacja objęła zasady stosowania ustawy, wykaz osób, które mogą ponosić odpowiedzialność, zestaw czynów zabronionych, a także strukturę organizacyjną organów orzekających wraz z procedurami prowadzenia postępowania. W wymiarze ogólnym jej zadaniem była poprawa eliminacji niezgodnego z prawem dysponowania środkami publicznymi oraz skuteczniejsze karanie osób odpowiedzialnych za naruszenie dyscypliny⁴.

Dyscyplina finansów publicznych, mimo że stanowi trzon unormowań ustawy, nie została w niej wprost zdefiniowana. Najczęściej charakteryzuje się ją jako przestrzeganie prawnie wyznaczonych reguł ustalania, poboru i egzekucji należności stanowiących środki publiczne, gospodarowanie nimi w jednostkach sektora finansów publicznych oraz poza nimi przez podmioty korzystające z tych środków⁵. To stan, którego zapewnienie wiąże się z przestrzeganiem ustalonych norm prawnych, dotyczących szeroko rozumianej gospodarki finansowej środkami publicznymi. Jej naruszenia można dokonać poprzez⁶:

- 1) zaniechanie wykonania czynności nakazanej prawem, np. nieustalenie należności gminy;
- 2) działanie niezgodne z prawem, związane z niewłaściwym dysponowaniem środkami publicznymi, np. dokonanie wydatków niezgodnie z przeznaczeniem.

Niekiedy w definicjach podkreśla się dodatni i ujemny wymiar dyscypliny. Pierwszy, określany dyscypliną finansów publicznych w ujęciu pozytywnym, oznacza system gospodarowania środkami publicznymi, który jest zgodny z ustawą o finansach publicznych. Jeśli odbiega od wyznaczonego modelu, określa się go mianem dyscypliny finansów publicznych w ujęciu negatywnym (zamiennie dyscypliną finansów publicznych w ujęciu wąskim lub *sensu stricto*), rozumianą jako katalog czynów, których popełnienie w sposób czynny, czyli działaniem, lub bierny, tzn. zaniechaniem, uznane jest za na tyle naganne i szkodliwe dla finansów publicznych, że ich popełnienie obwarowane zostało czterema rodzajami sankcji⁷. Z analizy przytoczonej interpretacji można wysnuć wniosek, że wąskie ujęcie dyscypliny finansów publicznych jest równoznaczne z jej naruszeniem.

Finanse publiczne w rozumieniu powyższej definicji dotyczą procesów gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych w związku z wykonywaniem przez samorząd terytorialny zadań publicznych⁸. Szkodliwość dla finansów publicznych należy rozumieć jako stan, w którym naruszane lub narażone na naruszenie są podlegające ochronie istotne dobra związane z finansami publicznymi⁹.

3. Wymiar, przesłanki i konsekwencje zastosowania kary pieniężnej

Problematyce kar za naruszenie dyscypliny finansów publicznych poświęcony jest rozdział 3 w II dziale ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Omówione są w nim nie tylko rodzaje sankcji, lecz także warunki ich stosowania. Artykuł 31 w ust. 1 u.o.n.d.f.p. wymienia, stosując rosnącą gradację, rodzaje dopuszczalnych kar: upomnienie, naganę, karę pieniężną, zakaz pełnienia funkcji związanych z dysponowaniem środkami publicznymi. Trzy z wymienionych kar określone są jako niemajątkowe; jedyną majątkową, stanowiącą oś analiz niniejszego artykułu, jest kara pieniężna. Zamknięta lista kar oznacza, że inne, spoza wymienionego katalogu, nie mogą być stosowane. Orzeczenie innej kary niż przedstawione stanowi jedną z przesłanek do wydania przez GKO nieważności prawomocnego orzeczenia.

Trzecią pod względem surowości jest kara pieniężna. Głównym założeniem każdej kary, w tym także pieniężnej, jest dolegliwość wyrażająca dezaprobatę wobec sprawcy i popełnionego przez niego czynu. W literaturze podnosi się, że w odniesieniu do podmiotów

spoza sektora finansów publicznych tylko kary: pieniężna oraz zakazu pełnienia funkcji związanych z dysponowaniem środkami publicznymi są dolegliwe, a zatem i sprawiedliwe. Ochrona środków publicznych realizowana w trybie odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych w odniesieniu do podmiotów spoza sektora finansów publicznych w przypadku ukarania upomnieniem lub naganą jest nieefektywna, zważywszy na znikomą dolegliwość tych kar wobec sprawców naruszenia oraz zbyt znaczne zwiększanie kosztów funkcjonowania systemu odpowiedzialności (rzeczników, organów orzekających). Kara pieniężna wiąże się z uszczupleniem majątku osoby odpowiedzialnej, a zakaz pełnienia funkcji eliminuje taką osobę z możliwości gospodarowania takimi środkami w przyszłości¹⁰. Bezwzględnymi okolicznościami determinującymi nałożenie tej kary, zgodnie z art. 34a u.o.n.d.f.p., są:

- 1) brak wpłacenia lub zwrotu należności Skarbu Państwa lub jednostki sektora finansów publicznych;
- 2) zaciągnięcie zobowiązania lub dokonanie wydatku w znacznej wysokości bez upoważnienia lub z jego przekroczeniem;
- 3) zapłacenie ze środków publicznych odsetek, kar, opłat, oprocentowania w znacznej wysokości¹¹ ;
- 4) udzielenie zamówienia publicznego z istotnym naruszeniem zasady uczciwej konkurencji lub zasady równego traktowania wykonawców¹² .

Natomiast fakultatywną regułą wymiaru kary pieniężnej (i nagany), a więc przesłanką mogącą przesądzać o jej zastosowaniu, jest rozmiar stopnia szkodliwości dla finansów publicznych, określony jako „znaczny”. Zdaniem GKO przykładem znacznego stopnia szkodliwości dla finansów publicznych jest prowadzenie gospodarki finansowej gminy poza budżetem, powodujące konieczność ponoszenia przez gminę dużych kosztów wynagrodzenia za udostępnienie kapitału¹³ .

Wartość wymierzonej kary pieniężnej nie jest dowolna, lecz jest powiązana z zarobkami sprawcy. Powinna mieścić się w widelkach od 0,25- do 3-krotności wynagrodzenia (obliczonego jak za czas urlopu wypoczynkowego) osoby ukaranej, odniesionego do roku, w którym nastąpiło naruszenie. W przypadku osób, których wynagrodzenie nie jest możliwe do ustalenia (np. osoby duchownej lub prezesa fundacji wykonującego swoje czynności nieodpłatnie), kara pieniężna powinna być zawarta w przedziale od 0,25- do 5-krotności przeciętnego wynagrodzenia. Ustanowienie kary poniżej lub powyżej tych ram skutkuje nieważnością orzeczenia. Podstawowym punktem odniesienia przy wymiarze kary pieniężnej jest zatem wynagrodzenie sprawcy nieprawidłowości. Ustalenie kary pieniężnej w oparciu o przeciętne wynagrodzenie jest sposobem pomocniczym, uzupełniającym i znajduje zastosowanie tylko w sytuacji np. niedających się przewyciężyć trudności w uzyskaniu informacji o wysokości wynagrodzenia lub niepobierania wynagrodzenia przez sprawcę. Zgodnie z tym, co zasygnalizowano wcześniej, wymierzenie kary pieniężnej (oraz nagany, nieomówionej w niniejszym artykule) wywołuje skutki wynikające z ujemnej lub negatywnej

oceny kwalifikacyjnej, jeżeli sprawca naruszenia jej podlega. Aby do tego doszło, muszą być spełnione następujące warunki ¹⁴ :

- 1) obwiniony musi podlegać ocenie kwalifikacyjnej,
- 2) system ocen przewiduje ujemne lub negatywne oceny kwalifikacyjne,
- 3) odrębne przepisy przewidują skutki ocen ujemnych lub negatywnych.

Nie wszystkie osoby podlegające odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych podlegają ocenie. Poza systemem ocen pozostaną w szczególności obwinieni niebędący kierownikami lub pracownikami jednostek sektora finansów publicznych.

4. Przykłady naruszeń dyscypliny finansów publicznych, co do których GKO podtrzymała karę pieniężną orzeczoną przez regionalne komisje orzekające

Ze statystyki przytoczonej na początku artykułu wynika, że kara pieniężna wymierzana jest sporadycznie, zdecydowanie rzadziej niż najłagodniejsza z kar, tj. upomnienie. Z racji tego orzeczeń, w których GKO jako druga instancja przedstawia swoje stanowisko, w którym wypowiada się na temat kary pieniężnej, też jest mniej; choć można założyć, że obwinieni ukarani nakazem zapłaty określonej kwoty na rzecz Skarbu Państwa częściej próbują zmienić niekorzystny dla siebie wyrok w instancji odwoławczej.

Poniżej analizie poddano trzy opublikowane orzeczenia GKO, w których kara pieniężna orzeczona w pierwszej instancji została podtrzymana.

Pierwszy przypadek dotyczy wójta gminy, który otrzymał karę pieniężną w wysokości 4 tys. zł za cztery naruszenia dyscypliny finansów publicznych – z art. 8 pkt 1, 11 (aktualnie art. 11 ust. 1), art. 18 pkt 1 i pkt 2 u.n.d.f.p. GKO uznała, że szczególny ładunek szkodliwości dla finansów publicznych tkwił w czynie polegającym na wydatkowaniu dochodów w wysokości ok. 1,7 mln zł uzyskanych w latach 2012–2013 z grzywien nałożonych za naruszenie przepisów ruchu drogowego ujawnionych za pomocą urządzeń rejestrujących. Zostały one przeznaczone na finansowanie innych zadań niż wskazane w art. 20d ustawy o drogach publicznych ¹⁵, np. na budowę placu zabaw, utrzymanie straży gminnej czy budowę świetlicy wiejskiej. O znacznym stopniu szkodliwości przesądziła zarówno wysoka kwota wydatkowanych niezgodnie z prawem środków, jak i okoliczności działania obwinionego, który zdawał sobie sprawę z nieprawidłowości przy wydatkowaniu środków, gdyż w trakcie rozprawy przyznał, że celowo naruszył zasady dla uzyskania środków na inwestycje gminne. GKO podkreśliła, że dążenie do zapewniania jednostce samorządu terytorialnego środków na inwestycje nie może być podejmowane z naruszeniem powszechnie obowiązujących przepisów prawa, dlatego też uznała wymierzoną karę za w pełni uzasadnioną okolicznościami sprawy ¹⁶.

W kolejnym analizowanym przypadku GKO ¹⁷ również podzieliła stanowisko komisji pierwszej instancji w stosunku do dwóch obwinionych – przewodniczącego i członka zarządu powiatu. Pierwszemu z nich rzecznik postawił następujące zarzuty:

- 1) zawarcie w 2014 r. umowy ze spółką o restrukturyzację zadłużenia i przejęcie długu, mocą której zobowiązała się ona do spłaty zadłużenia powiatu w wysokości blisko 2,5 mln zł poprzez przelanie środków pieniężnych na rachunek bankowy

powiatu, który z nich zaspokoił wierzycieli – z przekroczeniem zakresu upoważnienia do zaciągania zobowiązań określonego w ustawie o finansach publicznych, gdyż rada powiatu w uchwale budżetowej nie określiła kwoty, której nie może przekroczyć suma zaciągniętych kredytów i pożyczek – art. 15 (obecnie art. 15 ust. 1) u.n.d.f.p.;

2) dokonanie wydatków powiatu w wymienionej kwocie na remont dróg powiatowych bez upoważnienia wynikającego z uchwały budżetowej w związku z faktem niewprowadzenia środków, z których dokonano zapłaty do budżetu powiatu – art. 11 (obecnie art. 11 ust. 1) u.n.d.f.p.;

3) udzielenie spółce, z którą zawarto umowę opisaną w punkcie 1 niniejszego wyliczenia, zamówienia publicznego na świadczenie usług finansowych polegających na restrukturyzacji zadłużenia i przejęciu długu (*de facto* udzieleniu pożyczki) bez stosowania przepisów o zamówieniach publicznych, czym naruszono postanowienia ustawy – Prawo zamówień publicznych (art. 17 ust. 1b pkt 1 u.o.n.d.f.p.).

Zarzuty 1 i 3 dotyczyły również członka zarządu.

GKO podzieliła stanowisko pierwszej instancji – Regionalnej Komisji Orzekającej (RKO), że między powiatem a spółką doszło do udzielenia pożyczki, mimo nazwania umowy „o restrukturyzację zadłużenia i przejęcie długu”, na spłatę zobowiązań m.in. z tego względu, że środki uzyskane w wyniku zawartej umowy zostały wpłacone na rachunek dłużnika (powiatu), który pokrył z nich zobowiązania wobec kontrahentów. Uzyskanie środków powinno być poprzedzone zmianą limitu zobowiązań z tytułu zaciągniętych pożyczek i kredytów oraz związanego z nimi upoważnienia do zaciągania zobowiązań, podczas gdy rada powiatu nie uwidoczniała w budżecie przychodu, nie przewidziała limitu zobowiązań z tego tytułu oraz nie udzieliła upoważnienia dla zarządu do zaciągania zobowiązań.

Niewprowadzone do budżetu środki spowodowały poniesienie wydatków bez upoważnienia wynikającego z uchwały budżetowej.

Zarówno GKO, jak i RKO stanęły na stanowisku, że zamiarem stron było przysporzenie powiatowi środków na spłatę zobowiązań. Zawarta umowa była więc umową pożyczki, a zatem usługą finansową, do której zastosowanie ma ustawa – Prawo zamówień publicznych¹⁸, jednak powiat jako jednostka sektora finansów publicznych nie przeprowadził postępowania o udzielenie zamówienia na odpłatne świadczenie usług.

O wymierzeniu kary pieniężnej (6 tys. zł dla przewodniczącego, 1 tys. zł dla członka zarządu) przesądziły:

- 1) wysokość, tj. znaczna kwota zaciągniętego zobowiązania;
- 2) wysoka kwota wydatków poniesiona bez upoważnienia;
- 3) istotne naruszenie reguł udzielania zamówień publicznych.

W ostatnim przywoływanym orzeczeniu GKO, mimo utrzymania kary pieniężnej w mocy, zmniejszyła jej wysokość. Wójt gminy w 2009 r. podpisał dwudziesty drugi aneks do umowy z 1994 r. na kompleksową realizację systemu kanalizacji sanitarnej na terenie gminy. Poprzez zawarcie aneksu doszło do rozszerzenia zakresu przedmiotowego w ramach jednego z zadań

o wartości netto 1,28 mln zł, a zatem zmienił się zakres przedmiotu zamówienia, gdyż aneks wprowadził nowy etap zadania stanowiący rozszerzenie zakresu przedmiotowego umowy. Naruszyło to ustawę – Prawo zamówień publicznych, gdyż o ile jedna z jej nowelizacji utrzymywała w mocy umowy w sprawach zamówień publicznych zawarte przed dniem wejścia w życie ustawy, o tyle utrzymanie to możliwe było pod warunkiem braku rozszerzenia ich zakresu przedmiotowego lub zmiany stron umowy. Komisje I i II instancji stwierdziły, że doszło do udzielenia zamówienia wykonawcy, który nie został wybrany w trybie określonym w przepisach ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. RKO za naruszenia dyscypliny finansów publicznych określone w art. 17 ust. 1b pkt 1 u.o.n.d.f.p. wymierzyła obwinionemu karę 12.100 zł. GKO, obniżając karę o połowę, powołała się m.in. na okoliczności obciążające uwzględnione przez pierwszą instancję. Zdaniem GKO skoro do popełnienia zarzuczonego obwinionemu czynu doszło w 2009 r., to nie ma podstaw, aby wziąć pod uwagę na jego niekorzyść fakt ukarania go w 2011 r.¹⁹

We wszystkich opisanych przypadkach ukarani obciążeni zostali ponadto kosztami postępowania, które nie są składową kary pieniężnej.

5. Podsumowanie

Osoby gospodarujące publicznymi środkami przeznaczonymi na realizację zadań publicznych powinny pamiętać, że podlegają odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Podstawową zasadą wymiaru kary za naruszenie dyscypliny jest swoboda w wyborze kary adekwatnej do danego naruszenia. Nie oznacza ona dowolności jej wymiaru. Przy wyborze rodzaju kary należy uwzględniać obiektywne przesłanki wynikające z umiejscowienia jej w katalogu kar oraz okoliczności subiektywne – charakter czynów i cele, jakie ma odnieść w stosunku do określonej, ukaranej osoby. Względy, które przesądziły o wyborze konkretnej kary, powinny zostać podkreślone w orzeczeniu. Praktyka wymierzania kar pieniężnych wskazuje, że stosowane są dość rzadko, a ich wysokość jest bliżej dolnego progu przewidzianego ustawą.

Abstract

Alicja Sekuła, *Reasons and conditions for applying fines in cases of a breach of public finance discipline*

The paper presents issues related to fines imposed for a breach of public finance discipline, which the statistics show are being applied increasingly frequently. Its objective is to analyse the reasons, principles and conditions for imposing fines in the case of a breach of public finance discipline. The theoretical part discusses the matter of public finance discipline and describes the general concept, the assumptions, the terms and conditions of applying such a penalty. It cites and comments on the wording of the articles from the Act on Liability for a Breach of Public Finance Discipline which apply to it. The practical part discusses three cases of a breach of public finance discipline which are punishable with a fine, awarded in both the first and the second instances.

Keywords: *public finance discipline, breach of public finance discipline, fine, penalties for a breach of public finance discipline*

¹ Sprawozdanie z działalności GKO w Sprawach o Naruszenie Dyscypliny Finansów Publicznych oraz zbiorcze sprawozdanie z działalności komisji orzekających pierwszej instancji w 2016 r., sygn. BDF1.4812.1.2017.

² Ustawa z 17.12.2004 r. o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1311 ze zm.) – dalej ustawa albo u.o.n.d.f.p.

³ A. Sekuła, R. Fandrejewski, *Zasady, tryb przyznawania i przekazywania dotacji celowych przez jednostki samorządu terytorialnego a naruszenie dyscypliny finansów publicznych*, „Finanse Komunalne” 2016/10, s. 67.

⁴ T. Bojkowski, J. Przybylska (red.), *Dyscyplina finansów publicznych: zasady odpowiedzialności, problemy orzecznicze i aspekty praktyczne*, Warszawa 2012, s. 162.

⁵ I. Motowilczuk, *Dyscyplina finansów publicznych po zmianach*, Warszawa 2012, s. 7.

⁶ A. Sekuła, R. Fandrejewski, *Zasady, tryb przyznawania...*, s. 387.

⁷ L. Lipiec-Warzecha, *Odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych*, Warszawa 2012, s. 25–26.

⁸ C. Kosikowski, *Finanse publiczne i prawo finansowe*, Warszawa 2013, s. 18.

⁹ A. Talik, W. Robaczyński, A. Babczuk, *Dyscyplina finansów publicznych: podstawy i zakres odpowiedzialności*, Warszawa 2015, s. 62.

¹⁰ A. Walasik, A. Babczuk, A. Talik, *Dotacje z budżetów jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2013, s. 180.

¹¹ Orzeczenie GKO z 23.03.2006 r., DF/GKO/Odw.-90/119/2005/829, LEX nr 287221.

¹² Orzeczenie GKO w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych z 9.11.2015 r., BDF1.4800.115.2015, LEX nr 1970369.

¹³ Orzeczenie GKO w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych z 20.06.2016 r., BDF1.4800.24.2016, LEX nr 2192581.

¹⁴ W. Misiąg (red.), *Ustawa o finansach publicznych. Ustawa o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych: komentarz*, Warszawa 2017, s. 1168.

¹⁵ Ustawa z 21.03.1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2222 ze zm.).

¹⁶ Orzeczenie GKO w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych z 28.01.2016 r., BDF1.4800.156.2015, LEX nr 2094412.

¹⁷ Orzeczenie GKO w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych z 26.01.2017 r., BDF1.4800.45.2016, LEX nr 2248667.

¹⁸ Ustawa z 29.01.2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1579 ze zm.).

¹⁹ Orzeczenie GKO z 23.05.2013 r., BDF1/4900/107/106/12/3182, LEX nr 1542253.